

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК НЕПРОФІЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Статтю присвячено проблемі формування методичної компетентності майбутніх викладачів англійської мови як непрофільної дисципліни. Ґрунтуючись на положеннях функціонально-діяльнісного підходу до структурування методичної компетентності й на особливостях професійної діяльності викладача іноземної мови як непрофільної дисципліни, виділено й визначено складові його методичної компетентності: рефлексивно-гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативно-навчальну та організаторську.

Ключові слова: методична компетентність, викладач іноземної мови як непрофільної дисципліни, англійська мова як непрофільна дисципліна, структура, зміст.

Соціальне замовлення суспільства щодо підготовки фахівців для різних галузей, які володіють англійською мовою на рівні незалежного користувача, науково-методична дослідженість проблеми формування професійної міжкультурної комунікативної компетентності в майбутніх фахівців нелінгвістичного профілю (О. П. Биконя, М. Г. Євдокимова, З. І. Коннова, З. М. Корнева, А. К. Крупченко, Н. О. Микитенко, Т. Ю. Полякова, О. Б. Тарнопольський, Н. П. Хомякова, Л. В. Яроцька та ін.) та низький рівень сформованості відповідної компетентності у випускників нелінгвістичних спеціальностей [2] обумовлюють актуальність проблеми професійної підготовки майбутнього викладача англійської мови як непрофільної дисципліни, стрижневим складником якої виступає методична компетентність.

Вивчення сучасного стану дослідженості проблеми формування методичної компетентності майбутнього викладача іноземної мови як непрофільної дисципліни [10] дозволило нам зробити висновок про її недостатню теоретичну й практичну розробленість. Вирішення порушеної проблеми потребує, зокрема, визначення структури та змісту відповідної компетентності.

У межах цієї статті ставимо за мету представити структуру та зміст методичної компетентності викладача англійської мови як непрофільної дисципліни.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження (О. М. Соловова, Ю. І. Пассов, О. Б. Бігич, Л. Я. Зеня, С. М. Макеєва, Н. В. Язикова, А. М. Яковлева та ін.) дозволив нам зробити висновок про домінування функціонально-діяльнісного підходу до структурування методичної компетентності майбутнього вчителя / викладача іноземної мови, що ґрунтується на обов'язкових складових усіх видів педагогічної діяльності – конструктивній, організаторській, проектувальній, комунікативній і дослідницькій [5] та на відповідних функціях учителя / викладача іноземної мови – комунікативно-навчальній, інформаційній, мотиваційно-стимулювальній, контрольно-коригувальній, виховній, розвивальній, освітній, гностичній, конструктивно-планувальній та організаторській.

Відтак, Ю. І. Пассов у структурі методичної компетентності вчителя іноземної мови розрізняє проектувальні, адаптаційні, організаційні, комунікативні, мотиваційні, дослідницькі вміння та вміння контролю й самоконтролю [11]. У свою чергу, О. Б. Бігич визначає методичну компетентність учителя іноземної мови початкової школи як сукупність його методичних знань, навичок, умінь, індивідуально-суб'єктивних й особистісних якостей, що функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній та позакласній роботі з іноземної мови, а також спілкуватися з учнями [1, с. 110]. Л. Я. Зеня в структурі спеціальної методичної компетентності вчителя іноземної мови профільної школи виокремлює компетентність в інтегрованому навчанні іноземної мови, діяльнісну, рефлексивну й інформаційну компетентності. При цьому діяльнісна компетентність представлена проектувальними, конструктивними, прогностичними й дослідницькими вміннями [4]. С. М. Макеєва та Н. В. Язикова в структурі методичної компетентності вчителя іноземної мови розрізняють гностичну, проектувальну, конструктивно-технологічну, інформаційно-технологічну, комунікативно-організаторську, комунікативно-навчальну, корекційно-гностичну й рефлексивно-гностичну компетенції [7; 12], А. М. Яковлева – гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну й організаторську [13].

Водночас деякі дослідники (О. В. Мальов, Н. В. Майєр), виокремлюючи складові методичної компетентності викладача іноземної мови, насамперед спираються на структуру професійної міжкультурної комунікативної компетентності майбутнього фахівця, яка є практичною метою професійної іншомовної освіти та, на думку переважної більшості науковців, складається з мовних (фонетичної, лексичної, граматичної, орфографічної, орфоепічної), мовленнєвих (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі та перекладі), лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей [3]. О. В. Мальов у структурі методичної компетентності викладача іноземної мови виділяє компетенції навчання аспектів мови, компетенції розвитку мовлення, компетенції розвитку видів мовленнєвої діяльності [8, с. 32]. Н. В. Майєр – методичну компетенцію у формуванні професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, складовими якої є субкомпетенції у формуванні мовних (лексичної, граматичної, фонетичної, орфографічної) і мовленнєвих (в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі) видів професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, у формуванні лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей, методичну компетенцію в організації позааудиторної роботи, професійно-орієнтовану ІКТ-компетенцію та науково-дослідницьку діяльність [6]. Не применшуючи значення останніх двох наукових розвідок, для вирішення завдань нашого дослідження обираємо функціонально-діяльнісний підхід до структури методичної компетентності вчителя / викладача іноземної мови як такої, що уможливило охоплення всіх аспектів методичної діяльності викладача.

Спираючись на положення функціонально-діялісного підходу, а також беручи до уваги особливості професійної діяльності викладача іноземної мови як непрофільної дисципліни, виокремлені нами в результаті проведення порівняльного аналізу цільового, результативного, змістового, ресурсного й процесуального аспектів іншомовного освітнього середовища лінгвістичних і нелінгвістичних спеціальностей [9], у структурі методичної компетентності майбутнього викладача іноземної мови як непрофільної дисципліни вважаємо за доцільне виокремити такі складові: рефлексивно-гностичну, проєктувальну, конструктивну, комунікативно-навчальну й організаторську компетентності. Розкриємо сутність кожної з них.

Рефлексивно-гностична компетентність – здатність і готовність здійснювати аналіз освітніх і професійних потреб суб'єктів навчання, академічного й професійного контекстів і дискурсів (з метою виокремлення типових рис, найуживаніших мовних і мовленнєвих засобів, жанрових особливостей тощо), ефективності форм, методів, технологій і засобів навчання, результатів діяльності суб'єктів навчання, власної діяльності та діяльності колег, застосовуючи при цьому такі методи дослідження, як опрацювання наукової літератури, спостереження, анкетування, опитування, бесіда, тестування та ін., досліджувати та реалізовувати шляхи самовдосконалення, прагнення до безперервного професійного розвитку організовувати та реалізовувати самоосвітню діяльність, націлену на оволодіння базовими положеннями профільної дисципліни студентів, її понятійно-термінологічним апаратом, актуальними іншомовними еквівалентами, особливостями жанру й дискурсу відповідної галузі, відстеження останніх новин і досягнень у ній.

Проєктувальна компетентність – здатність і готовність диференціювати цілі навчання іноземної мови, конкретизувати складові та очікуваний рівень сформованості професійної міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців певного нелінгвістичного профілю, на засадах співпраці зі студентами та викладачами фахових дисциплін проєктувати й моделювати предметний і процесуальний аспекти змісту навчання (конкретизувати предметні сфери й види спілкування, функції, психологічні й мовленнєві ситуації та ролі, невербальні засоби комунікації відповідно до освітніх і професійних потреб і контекстів, визначати типові комунікативні цілі й наміри у відповідних ситуаціях, добирати теми й проблеми, мовний мінімум, достатній для вирішення виокремлених комунікативних завдань, визначати активний і пасивний мовний матеріал, добирати професійно орієнтований мовний, мовленнєвий і лінгвосоціокультурний матеріал, визначати знання, навички й уміння, необхідні для вирішення відповідних комунікативних завдань).

Конструктивна компетентність – здатність і готовність на засадах співпраці з викладачами профільних кафедр розробляти й удосконалювати міждисциплінарні навчальні програми, інтегративні інструменти контролю й оцінювання рівня сформованості професійної міжкультурної комунікативної та предметної компетентностей студентів, добирати, адаптувати й створювати засоби навчання, конструювати зміст аудиторної та позааудиторної роботи з іноземної мови.

Комунікативно-навчальна компетентність – здатність і готовність використовувати сучасні підходи, принципи, методи, прийоми, технології й засоби навчання іноземних мов і культур для вирішення завдань професійної іншомовної освіти, підвищувати рівень мотивації суб'єктів навчання до оволодіння іноземною мовою, встановлювати професійно доцільні взаємини зі студентами та викладачами фахових дисциплін.

Організаторська компетентність – здатність і готовність реалізовувати розроблені плани, вносити до них відповідні корективи в разі необхідності, координувати та реалізовувати інформаційно-методичну співпрацю з викладачами фахових дисциплін, націлену на забезпечення цілісності професійної підготовки майбутніх фахівців певного нелінгвістичного профілю.

Положення функціонально-діяльнісного підходу до структурування методичної компетентності вчителя / викладача іноземної мови та особливості професійної діяльності викладача іноземної мови як непрофільної дисципліни дозволили нам виокремити та визначити складові методичної компетентності такого викладача, а саме: рефлексивно-гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативно-навчальну й організаторську компетентності. Отримані результати мають скласти підґрунтя для уточнення змісту відповідного навчання, що й становить перспективу подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Використані джерела

1. Бігич О. Б. Методична освіта майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : монографія / О. Б. Бігич. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – 278 с.
2. Болайто Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів» / Р. Болайто, Р. Вест. – К. : Видавництво «Сталь», 2017. – 154 с.
3. Бориско Н. Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку или сколько методики нужно будущему учителю? / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 3–10.
4. Зеня Л. Я. Система методичної підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» / Л. Я. Зеня. – К., 2013. – 52 с.
5. Кузьмина Н. В. Акмеологические факторы развития коммуникативной культуры преподавателя военного учебного заведения / Н. В. Кузьмина, Н. М. Жаринов, Е. Н. Жаринова // Актуальные проблемы гуманитарных и социально-экономических наук. – 2017. – № 11. – С. 134–139.
6. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика : монографія / Н. В. Майер. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
7. Макеева С. Н. Формирование методической компетенции у будущего бакалавра педагогического образования в процессе профессионально направленного обучения иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык, уровень высшего профессионального образования)» / С. Н. Макеева. – Нижний Новгород, 2013. – 27 с.
8. Малёв А. В. Непрерывная лингвометодическая подготовка преподавателя иностранного языка : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраные языки, уровень профессионального образования)» / А. В. Малёв. – Нижний Новгород, 2015. – 49 с.
9. Мацнева О. А. Особливості професійної діяльності сучасного викладача англійської мови як непрофільної дисципліни / О. А. Мацнева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики. – 2018. – Вип. 30 (40). – С. 16–22.
10. Мацнева О. А. Сучасний стан дослідженості проблеми формування методичної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови як непрофільної дисципліни / О. А. Мацнева // Матеріали ХХХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 30. – С. 329–332.
11. Пассов Е. И. Мастерство и личность учителя: На примере преподавания иностранного языка / Е. И. Пассов, В. П. Кузовлев, Н. Е. Кузовлева, В. Б. Царькова. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Флинта, 2001. – 240 с.
12. Языкова Н. В. Формирование методической компетенции учителя иностранного языка в университете: истоки, опыт, проблемы, перспективы / Н. В. Языкова // Профессиональное становление учителя иностранного языка в системе педагогического образования. Материалы международной конференции (Москва 12-14 октября 2017) / Под общ. ред. Н. В. Языковой, Л. Г. Викуловой. – М. : МГНУ; Языки народов мира; ТЕЗАУРУС, 2017. – С. 14–24.
13. Яковлева А. Н. Определение педагогических компетенций учителя иностранного языка / А. Н. Яковлева, С. А. Дмитриева, В. И. Саввинова // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2016. – № 10. – С. 130–134.

Мацнева О. А.

**СТРУКТУРА И СОДЕРЖАНИЕ
МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
КАК НЕПРОФИЛЬНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ**

Статья посвящена проблеме формирования методической компетентности будущих преподавателей английского языка как непрофильной дисциплины. Основываясь на положениях функционально-деятельностного подхода к структурированию методической компетентности и особенностях профессиональной деятельности такого преподавателя, выделены и определены составляющие его методической компетентности: рефлексивно-гносгическая, проектировочная, конструктивная, коммуникативно-обучающая и организаторская.

Ключевые слова: методическая компетентность, преподаватель иностранного языка как непрофильной дисциплины, английский язык как непрофильная дисциплина, структура, содержание.

Matsnieva O. A.

**THE STRUCTURE AND CONTENT
OF THE METHODOLOGICAL COMPETENCE
OF THE PROSPECTIVE PRACTITIONER
OF ENGLISH AS A NON-MAJOR**

The article deals with the problem of training prospective practitioners of English as a non-major. The structure and content of the practitioner's methodological competence, based on the functional-activity approach to its structuring, is introduced. It is constituted of such components as: reflexive, research, planning, constructive, communicative, teaching and organizational competences. Reflexive and research competence is defined as a practitioner's ability to analyze students' professional and academic needs, professional and academic contexts and discourses, the efficacy of the teaching methods, techniques and aids, the outcomes of the students', his / her own, colleagues' activity, to master the basics of the students' major, its terminology, genre and discourse peculiarities, to monitor the latest news and achievements in the students' field. Planning competence encompasses the ability to differentiate between EFL teaching aims, to specify the components and the target level of the graduates' professional intercultural communicative competence, to model the teaching content on the basis of collaboration with students and the teachers of their major. Constructive competence comprises the ability to develop and improve LSP course syllabus, teaching aids and materials, integrative means of test and assessment of the professional intercultural communicative and subject matter competences. Communicative and teaching competence is defined as the ability to apply appropriate teaching approaches, methods, techniques and aids for achieving specified objectives and goals, to foster undergraduates' motivation to foreign language acquisition, to establish professionally relevant relationships with the students and the teachers of their major. Organizational competence includes the ability to implement the constructed plans into life, to correct them if needs be, to cooperate and collaborate with the teachers of the students' major subjects.

Key words: methodological competence, practitioner of English as a non-major, structure, content.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018.